

PODSTICAJ SAMOZAPOŠLJAVANJA PREKO RAZVOJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

Vanja Sredojević¹, Slavica Lukić², Rastko Milić³

¹Magistar ekonomskih nauka, Viši asistent, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, BiH, vanja.s@apeiron-uni.eu

²Doktor nauka iz menadžmenta, Docent, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, BiH, slavica.l@apeiron-uni.eu

³Master inženjer menadžmenta, Panevropski univerzitet Apeiron, Banja Luka, BiH, rastko.m@apeiron-uni.eu

Sažetak: *Značaj razvoja sektora malih i srednjih preduzeća i preduzetništva za rješavanje gorućeg pitanja nezaposlenosti je potvrđen Evropskom poveljom o malim preduzećima, koja je potpisana od vodećih ekonomija Evropske unije. Inovativnošću, svojom fleksibilnošću mala i srednja preduzeća su usmjerena na djelatnosti u kojima ekonomija obima nije primarna, što i odgovara tržišnim uslovima Bosne i Hercegovine i Republike Srpske. Vođeni statističkim pokazateljima i stanjem u praksi, eksperti iz oblasti ekonomije su ukazali na ogromnu moć koja leži upravo u malom biznisu, koju je potrebno poduprijeti povoljnim i stimulativnim poslovnim okruženjem i usmjeriti ka krajnjem cilju – prevazilaženju privredne stagnacije, povećanju opšte zaposlenosti i ekonomskom rastu. Pred istim problemom stoje i druge zemlje u okruženju, tražeći rješenja koja bi imala najbolje efekte na smanjenje stope nezaposlenosti. U Bosni i Hercegovini postotak nezaposlenih u 2012. godini je bio dvostruko veći nego u Španiji koja bilježi najveći broj nezaposlenih u Evropskoj uniji, a da slika bude sumornija veliki dio su mladi.*

Samozapošljavanje i otvaranje start-up preduzeća bilo bi odličan odgovor u borbi protiv nezaposlenosti u zemljama u okruženju i Bosni i Hercegovini, ukoliko bi ga pratili ostali bitni faktori koji imaju direktan i indirektan uticaj na opstanak malog biznisa u uslovima slobodne tržišne ekonomije. Samozapošljavanje podrazumijeva preuzimanje rizika koji bi mladi preduzetnici mogli i prihvatiti, ukoliko bi dio istog preuzela država. Da li je nivo samozaposlenih u Bosni i Hercegovini rezultat ekspanzije privatnih inicijativa i preduzetničkog duha, koje podrazumijeva nezavisno i samostalno odlučivanja po sistemu „sam svoj gazda“ i mogućnost veće zarade vlastitim biznisom ili obrazloženje stoji uz činjenicu lošeg stanja industrije i privrede u cjelini, a koje za posljedicu ima prinudno i nespremno preuzimanje uloge preduzetnika - borca za goli opstanak.

Ključne riječi: nezaposlenost, mala i srednja preduzeća, samozapošljavanje, preduzetništvo

JEL klasifikacija: M13, E24, L2

UVOD

Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini Republici Srpskoj je na nezavidnom nivou već duži niz proteklih godina i nema nagovještaja da će se stanje u dogledno vrijeme bitnije promijeniti. Podatak da broj nezaposlenih lica premašuje pola miliona, sam za sebe govori o opštim privrednim i ekonomskim prilikama ili neprilikama u zemlji. Izlaz iz privredne stagnacije i budućnost ekonomskog rasta, eksperti naglašavaju da je u jačanju i podršci razvoja malih i srednjih preduzeća i samozapošljavanju. Ono što se često ne kaže, odnosno prećuti, je da mala i srednja preduzeća, u razvijenim ekonomijama, uspješno djeluje i posluje upravo zato što se oslanjaju na razvijeni industrijski sektor, zato što su uslovi u kojima posluju prilagođeni njihovim potrebama održive likvidnosti, što kod nas nije slučaj.

Za društvenu zajednicu, samozapošljavanje i mali biznis su od izuzetnog značaja u rješavanju problema nezaposlenosti kao i samog razvoja sektora malog i srednjeg preduzetništva, naravnou uslovima za njih pozitivne poslovne klime. Bosna i Hercegovina je, danas, na vrhu ljestvice zemalja sa najvećom stopom samozapošljavanja u Evropi, ali ova ekspanzija samozapošljavanja lako može zavarati i dati iskrivljenu sliku stvarnog stanja u sektoru malog i srednjeg preduzetništva u kojem se prema statističkim podacima broj novootvorenih preduzeća iz godine u godinu povećava.

MALA I SREDNJA PREDUZEĆA U REPUBLICI SRPSKOJ

Mala i srednja preduzeća sa svim svojim prednostima –inovativnost, fleksibilnost, brza reakcija na zahtjeve tržišta i sl., kao i svojim slabostima – nedostatakom kompetencija i tehničke podrške, povećanog finansijskog rizika i odgovornosti, nedvojbeno zaslužuju mjesto i značaj koji im daju eksperti ove oblasti.

U Evropskoj uniji mala i srednja preduzeća su u ukupnom broju preduzeća zastupljena sa 99,8% te je u ovom sektoru zaposleno 66,9% od ukupnog broja zaposlenih lica (European Commission, 2011)

Učešće malih i srednjih preduzeća u ukupnom broju preduzeća u Republici Srpskoj iznosi 99,57% i 68,72% od ukupnog broja zaposlenih radi u MSP, međutim

poredeći broj MSP na 1000 stanovnika u Evropskoj uniji je registrovano 44, a u Republici Srpskoj 25 preduzeća.

Tabela 1 MSP u Republici Srpskoj

PREDUZEĆA	BROJ MSP						
	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	11/06
MIKRO (do 9 zap.)	8.601	9.546	10.444	12.049	12.206	12.798	+4197
MALA (10-49zap)	2.178	2.315	2.408	1.805	1.856	1.683	-495
SREDNJA(50-249zap)	503	530	581	412	420	390	-113
UKUPNO MSP	11.282	12.391	13.433	14.266	14.482	14.871	+3589

Izvor: Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća(RARS, 2013)

Iz Tabele 1. koju čine dostupni podaci o broju mali i srednjih preduzeća u vremenskom periodu od 2006. do 2011.godine uočava se povećanje ukupnog broja preduzeća.Poredeći poslednju2011.godinu sa brojem preduzeća u 2006.godine dolazi se do podatka da se u ovom periodu broj malih i srednjih preduzeća povećao za 3589 iliza 31,81%, što bi trebao da se shvati kao pozitivan trend. Međutim, brojčana struktura unutar sektora se mijenja u korist mikro,ana štetu broja malih i srednjih preduzeća i broja zaposlenih u njima, što će biti predstavljeno u drugom dijelu rada.

To bi značilo sljedeće:

- Na svako zatvoreno preduzeće srednje veličine (50 – 249 zaposlenih) koje zapošljava minimum 50 radnika trebalo bi da se otvori 50 mikro preduzeća koji zapošljavaju jedno lice.
- Na svako ugašeno preduzeće koje se nalazi u kategoriji malih (10-49 zaposlenih) koje zapošljava minimum 10 radnika trebalo bi da se otvori 10 mikro preduzeća sa jednim zaposlenim radnikom.
- U ovom slučaju na 113 ugašenih srednjih preduzeća trebalo bi da se otvori 5650 mikro i na 495 zatvorenih malih preduzeća neophodno bi bilo otvoriti 4950 makro preduzeća,odnosno ukupno 7000 preduzeća, kako bi se održao nivo zaposlenosti u ovom sektoru iz 2006.god.

Pored pomenutog, uporede li se prethodni podaci sa podacima aktivnih preduzeća Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge(APIF), 2012, slika stanja MSP postaje sve jasnija.

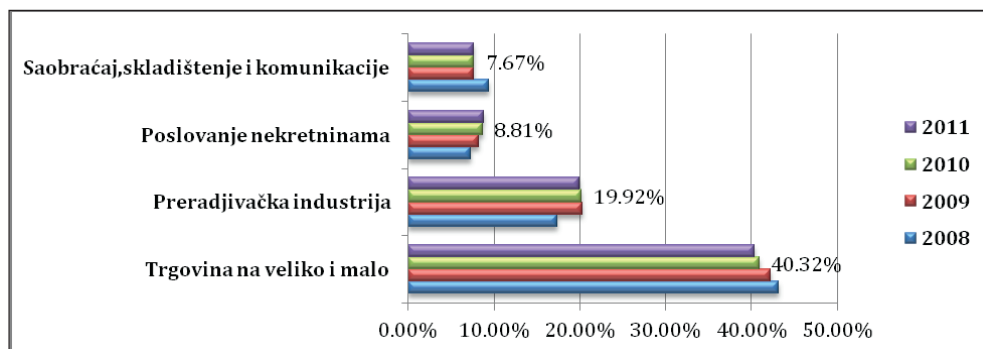
Tabela 2. Broj aktivnih preduzeća u RS

Godina	2011
Broj malih i srednjih preduzeća (RARS MSP)	14.871
Broj aktivnih preduzeća (APIF)	9.463

Izvor: (APIF, 2012)

Struktura po djelatnostima u ovom sektoru isto tako nije povoljna sa aspekta sveobuhvatnog privrednog razvoja zemlje. Naime, najveći procenat registrovanih preduzeća pripada sektoru trgovine na veliko i malo, zatim slijedi prerađivačka industrija, poslovanja nekretninama ..., kako se može vidjeti na Grafikonu 1.

Grafikon 1: Struktura malih i srednjih preduzeća po djelatnostima u Republici Srpskoj

Izvor: Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća (RARS, 2013)

Pri analizi regionalne zastupljenosti MSP stanje tokom posmatranog perioda je nepromjenjeno i uslovljeno je veličinom regije, odnosno najveća koncentracija malih i srednjih preduzeća je u najvećoj banjalučkoj regiji (47,11%), a najmanja u Trebinju kao najmanjoj regiji (4,49%).

ZAPOSLENOST U SEKTORU MSP U REPUBLICI SRPSKOJ

Stopa nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj je na nezavidnom nivou već duži niz proteklih godina i nema nagovještaja da će se stanje u dogledno vrijeme bitnije promijeniti, što povlači i mnoge druge socijalne probleme. "Posljedica pada ukupnog broja zaposlenih u Republici Srpskoj i porasta broja evidentiranih nezaposlenih lica rezultiralo je povećanjem stope nezaposlenosti za 2%, te administrativna stopa nezaposlenosti iznosi 38,6% dok je anketna stopa takođe uvećana za 0,9% i iznosi 24,5%." (Zavod za zapošljavanje RS, 2011)

Podatak da broj nezaposlenih lica premašuje pola miliona, sam za sebe govori o opštim privrednim i ekonomskim prilikama ili neprilikama u zemlji. „Veća zaposlenost je realna pretpostavka bržem rastu privrede, odnosno većoj proizvodnji. Veća proizvodnja stvara nove mogućnosti za zaposlenosti i postepeno dovodi do smanjenja nezaposlenog i nedovoljno zaposlenog stanovništva, što treba da predstavlja osnovni cilj razvoja svake privrede.” (Nićin, 2009.)

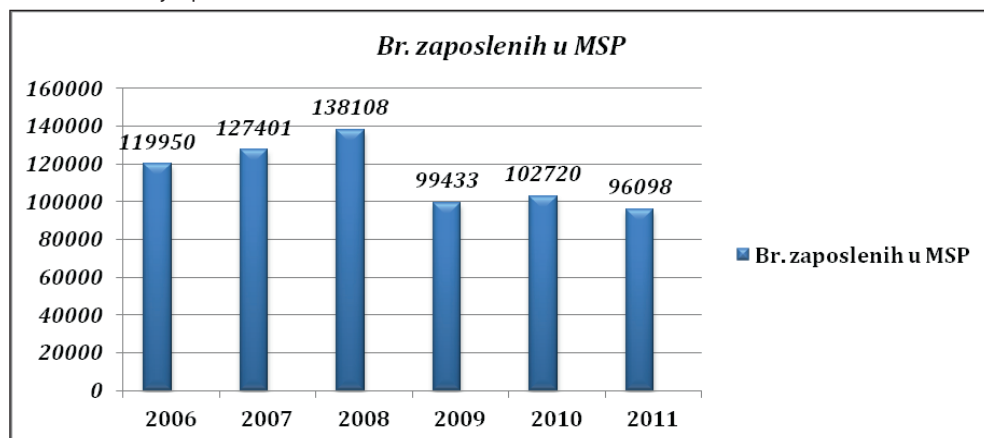
U mikro, malim i srednjim preduzećima u Republici Srpskoj broj zaposlenih je svake godine sve manji, s tim da treba naglasiti da je ovo stanje do 2008. godine bilo drugačije, što se može vidjeti iz Tabele 3. u kojoj su sumirani podaci iz *Godišnjih izvještaja za oblast malih i srednjih preduzeća i zanatsko-preduzetničku djelatnost u Republici Srpskoj*, Republičke agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća RS.

Tabela 3. Broj zaposlenih u MSP u RS

PREDUZEĆA	BROJ ZAPOSLENIH U MSP					
	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
MIKRO (do9 zap.)	26.184	28.567	30.194	21.687	22.096	21.842
MALA (10-49zap)	44.034	46.765	49.291	36.413	37.809	34.568
SREDNJA(50-249 zap)	49.732	52.069	58.623	41.330	42.815	39.688
UKUPNO ZAPOSLENIH U MSP	119.950	127.401	138.108	99.430	102.720	96.098

Izvor: Republička agencija za razvoj malih i srednjih.(RARS, 2013)

Grafikon 2. Broj zaposlenih u MSP u RS

Izvor: Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća(RARS, 2013)

Prikazani podaci pružaju informaciju da je u posmatranom periodu došlo do smanjenja broja zaposlenih u ovom sektoru to za 23853 lica ili za 19,88%, uprkos činjenici da se broj preduzeća povećao za 31,81% i da se prosječan broj zaposlenih po jednom MSP smanjio sa 10 na 6 radnika.

Povećanje broja preduzeća na zaposlenost utiče upravo ovako, jer se radi o no-vootvorenim mikro preduzećima, dok se s druge strane, gase preduzeća sa većim brojem radnika. Izračunali smo da je trenutno stanje takvo da je potrebno otvoriti još 7000 mikro firmi da bi se zaposlenost ovog sektora vratila na nivo iz 2006. godine kada je u MSP posao imalo 119.950 radnika.

Tabela 4. Broj MSP i zaposlenih u MSP u RS

BR.	PERIOD						2011/06	2011/06
	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Br.	%
Broj MSP	11.282	12.391	13.433	14.266	14.482	14.871	+3.589	+31,81%
Broj zaposlenih u MSP	119.950	127.401	138.108	99.430	102.720	96.098	-23.852	-19,88%
Prosječan broj zaposlenih po jednom MSP	10	10	10	7	7	6	-4	-40%

Izvor: Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća (RARS, 2013)

SAMOZAPOŠLJAVANJE I MSP

U svijetu ima mnogo primjera velikih kompanija koje su uspješno prošle svoj razvojni put i danas zapošljavaju po nekoliko hiljada radnika, a pokrenule su svoj mali biznis sa samo nekoliko zaposlenih.

»Jaz između misli, riječi i djela je veoma širok i dubok. Biznis je djelovanje, akcija, uživljanje, proces, sinergija, saradnja, borba, misao, dubina, emocija, hrabrost, nepopustljivost, istrajnost, svjesnost, energija, znanje i ljubav. Prosto nevjerojatno koliko je biznis obuhvatan.« (Jovović, 2005)

Samozapošljavanje i otvaranje start-up preduzeća bilo bi odličan odgovor u borbi protiv nezaposlenosti u zemljama u okruženju i Bosni i Hercegovini, ukoliko bi ga pratili ostali bitni faktori koji imaju direktan i indirektan uticaj na opstanak malog biznisa u uslovima slobodne tržišne ekonomije. Samozapošljavanje podrazumijeva preuzimanje rizika koji bi mladi preduzetnici mogli i prihvatiti, ukoliko

bi dio istog preuzelai državakoja je kreator uslova poslovanja koji nisu okarakterisani kao nadahnjujući i stimulirajući za mala i srednja preduzeća. Prema izvještaju Svjetske banke (*Doing Business 2013 Bosnia and Herzegovina, 2012*) pokazuje da Bosna i Hercegovina zaostaje iza zemalja regije po nizu indikatora. Bosna i Hercegovina je u 2010. godini bila pozicionirana na 116. mjestu od 183 ekonomije sa aspekta ukupne lakoće obavljanja biznisa, a u 2012. godini je na 126. mjestu. (Petković & Berberović, 2013)

Dugoročno gledano, podrška razvoju MSP kroz programe samozapošljavanja je poslovno opravdana strategija, jer se na taj način pruža šansa mladim preduzetničkim umovima da inoviraju i realizuju nove ideje, što podrazumijeva kreiranje i obezbjeđenje radnih mjesta za veći broj radnika što bi trebalo „da probudi uspavanu privredu“.

”Opšte je prihvaćeno mišljenje da su glavni motivi ulaska u preduzetničke poslove: potreba za uspjehom, potreba za vlašću, želja da se utiče na druge, zadovoljenje vlastitog ega, profit i veći kvalitet života.” (Đurić, 2005). Međutim, motivi otpočinjanja malog biznisa na našim prostorima u većini slučajeva su vezani za socijalna i egzistencijalna pitanja, a kao rezultat imamo prinudno i nespremno preuzimanje uloge preduzetnika. „Da je visok procenat samozaposlenih u BiH posljedica lošeg stanja na tržištu rada, potvrđuje i podatak da se, pak, nalazimo u donjem dijelu evropske ljestvice kada se uporedi broj samozaposlenih sa ukupnim brojem stanovnika. Prema tim podacima, u BiH ima 47,7 samozaposlenih na 1.000 stanovnika, što je najmanje u odnosu na ostale zemlje okruženja - u Srbiji 76,2, Makedoniji 55,3, Sloveniji 52,7 i Hrvatskoj 51,1. “ (www.indikator.ba, 2013)

Učinci programa podrške samozapošljavanja i njihov doprinos rješavanju problema nezaposlenosti i pokretanju privrede su skoro nevidljivi i ostatak će takvi, ukoliko se ne uspostavi uspješna koordinacija između adekvatnih politika i mehanizama podrške samozapošljavanju.

Prema istraživanju Eurobarometra-glavne evropske agencije za istraživanje javnog mjenja, procenat građana u EU koji bi željeli da imaju svoju firmu opao je sa 45% na 37% u posljednje tri godine. Kao najveća kočnica za pokretanje vlastitog biznisa ispitanici su naveli strah od bankrotai neredovna primanja (www.ekapija.ba, 2013)

Znajući da se za samozapošljavanje kao priliku za rješavanje egzistencijalnih pitanja, nezaposleni rijetko opredjeljuju i zbog dodatnih prepreka, kao što je otežan pristup finansijama i nedovoljnog znanja o ozbiljnom vođenju i upravljanju bi-

znisom, nadležni organisu razvili strategije pomoći samozapošljavanju koje su se intenzivnije počele sprovoditi u posljednjih nekoliko godina.

PROGRAMI SAMOZAPOŠLJAVANJA-PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Programi pomoći samozapošljavanju u BiH i zemljama u okruženju su osmišljeni da prvenstveno obezbijede povoljnije izvore finansiranja i olakšaju sam pristup istim i da omogućće doedukaciju iz oblasti preduzetništva odnosno vođenja malog biznisa.

Konkretno u Makedoniji, koja je prema izvještaju Svjetske banke (Doing Business 2012) najbolje rangirana od svih susjednih zemalja sa aspekta ukupne lakoće obavljanja biznisa, Vlada od 2008. godine sprovodi program „Samozapošljavanje kroz kreditiranje“, kojim se nudi povoljan kredit za otpočinjanje biznisa, sa 1% kamate, grejs periodom od jedne godine i rokom otplate 3 godine (www.setimes.com, 2012).

Srbija je obezbijedila slične kredite za samozapošljavanje do 13.500 EUR.

U oba entiteta u BiH, nadležni kroz programe zapošljavanja i samozapošljavanja kao što su „Prilika za sve“, „Omladinsko preduzetništvo“, „Projekat podrške zapošljavanju u privredi“, projekat „Zajedno do posla“, „Prva šansa“ i drugi nastoje da smanje broj lica koji se nalaze na evidencijama Zavoda za zapošljavanje. Korisnici, odnosno lica sa kvalitetnom i održivom poslovnom idejom mogu dobiti bespovratna sredstva u iznosu od 4000 KM od 10 000 KM ili povoljne kredite, u zavisnosti o kojem se programu radi. Neki programi samozapošljavanja su osmišljeni tako da uslovljavaju budućeg korisnika dodatnom edukacijom – da bi potencijalni kandidat sa održivom poslovnom idejom mogao da konkuriše za ova ponuđena sredstva, mora da prođe doedukaciju iz oblasti vođenja malog biznisa, što je odlična ideja jer se na taj način smanjuje rizik od bankrota i neuspjeha.

Međutim, u uslovima poslovanja kakvo vlada u BiH, potrebno je da mladim preduzetnicima kroz edukaciju dati i informacije zašto je dobro, ako si „mali“, dobrovoljno udruživanje koje su prednosti klastera ili nekih drugih oblika zajedničkog nastupa na tržištu, koliko razne vrste udruživanja smanjuju sam rizik poslovanja, koliko se na taj način poboljšava konkurentna pozicija na tržištu i sl. Praksa je pokazala da 80% novootvorenih preduzeća propada u prvoj poslovnoj godini iz razloga što u nedostatku iskustva mladi preduzetnici čine početničke greške koje često vode poslovnom krah. Preduzetniku - početniku bez iskustva veoma je rizično otpočinjati samostalan biznis u ovakvim uslovima poslovanja.

ZAKLJUČAK

Istraživanje u radu je imalo za cilj da pokaže da povećanje broja preduzeća u sektoru MSP ne implicira uvijek pozitivne trendove razvoja i povećanje broja zaposlenih. Naime, broj preduzeća se povećao u posmatranom periodu (2006-2011) u korist mikro preduzeća koja zapošljavaju do 9 radnika, a na štetu malih i srednjih preduzeća kojih je sve manje na tržištu Republike Srpske. Ovakav trend uticao je na povećanje stope nezaposlenosti. Komparativna analiza početne i završne godine posmatranog perioda je pokazala da je broj preduzeća u sektoru MSP povećan za preko 30%, a da je broj zaposlenih smanjen za skoro 20%, što govori da otvaranje mikro preduzeća kroz akciju i podršku samozapošljavanja može biti odgovor na ekonomsku stagnaciju i smanjenje nezaposlenosti isključivo, ukoliko se obezbijedi pozitivna poslovna klima u kojoj je moguće da se jedno malo preduzeće razvija i preraste u srednje i na kraju, što da ne i u veliku kompaniju, što bi u principu trebao da bude krajnji cilj svakog ko se „otisnuo u vode malog biznisa“ ili da se poslovnim povezivanjem i dobrovoljnim udruživanjem dođe do istog ishoda. U programe koji podržavaju samozapošljavanje kroz dodatnu edukaciju i subvencije, prijedlog je:

- Da se u okviru pomenute obuke o otpočinjanju biznisa više pažnje posveti i edukaciji o klasterima i drugim načinima udruživanja i zajedničkog nastupa na tržištu slobodne konkurencije;
- Da se subvencijama i povoljnijim uslovima stimuliše udruživanje mikro preduzeća, što bi trebalo da da bolje rezultate nego što je u realnom vremenu dao usitnjeni kapital.

S obzirom na nepovoljan poslovni ambijent jedino udruženi imaju šansu za opstanak.

O privrednom razvoju i ekonomskom prosperitetu i ozbiljnom smanjenju stope nezaposlenosti moći će se govoriti onda kada se pored pomenutih programa pomoći urede ostali eksterni faktori koji utiču na uspjeh u poslovanju, kao što su visoke stope poreza na plate i doprinose zaposlenih, kompleksne administrativne procedure, neloyalna konkurencija i dr.

LITERATURA

APIF. (2012). *Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge*. Retrieved 9 20, 2013, from <http://www.apif.net/>

Đurić, Z. (2005). *Preduzetništvo i biznis plan malih i srednjih preduzeća*. Beogradska poslovna škola.

- European Commission. (2011). *www.ec.europa.eu*. Retrieved 8 5, 2013, from [www.ec.europa.eu](http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2010-2011/annual-report_en.pdf):
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2010-2011/annual-report_en.pdf
- Jovović, R. (2005). *Preduzetnički biznis*. Podgorica: NIU Službeni list Republike Crne Gore.
- Nićin, N. (2009.). *Makroekonomija*. Banja Luka, BiH: Panevropski univerzitet APEIRON.
- Petković, S., & Berberović, Š. (2013). *Ekonomika i upravljanje malim i srednjim preduzećima*. Banja Luka: Ekonomski fakultet Banja Luka,.
- RARS. (2013). *Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća*. Retrieved from <http://www.rars-msp.org/sr-Cyrl-BA/publikacije/izvjestaj/>
- www.ekapija.ba. (2013, 10 01). *www.ekapija.ba*. Retrieved from [ekapija.ba](http://www.ekapija.ba/en/Vijest/eu/samozaposljavanje-manje-popularno-u-sloveniji-nego-u-eu/1578): <http://www.ekapija.ba/en/Vijest/eu/samozaposljavanje-manje-popularno-u-sloveniji-nego-u-eu/1578>
- www.indikator.ba. (2013, 08 27). *www.indikator.ba*. Retrieved 08 30, 2013, from www.indikator.ba: <http://www.indikator.ba/index.php/ekonomija/41367-samozaposljavanje-bih>
- www.setimes.com. (2012, 3 5). *www.setimes.com*. Retrieved from [www.setimes.com](http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2012/03/05/feature-02): http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/sr_Latn/features/setimes/features/2012/03/05/feature-02
- Zavod za zapošljavanje RS. (2011). *Program rada zavoda za zapošljavanje Republike Srpske za 2012*. Retrieved from <http://www.zzrs.org/>: <http://www.zzrs.org/>

INCENTIVESSELF- EMPLOYMENTTHROUGHDEVELOPMENTOF SMALLAND MEDIUMENTERPRISES

Vanja Sredojević¹, Slavica Lukić², Rastko Milić³

¹Master in Economic Sciences, Senior Assistant, Pan-European University Apeiron, Banja Luka, BiH,
vanja.s@apeiron-uni.eu

²Doctor in Management, Assistant Professor, Pan-European University Apeiron, Banja Luka, BiH,
slavica.l@apeiron-uni.eu

³Master in management, Pan-European University Apeiron, Banja Luka, BiH,
rastko.m@apeiron-uni.eu

Abstract: *The significance of the development of the small and medium enterprises and entrepreneurship to address the pressing issue of unemployment endorsed by the European Charter of Small Enterprises, which was signed by the leading economies of the European Union. By innovation, flexibility, SMEs are focused on activities in which economy of scale is not the primary, which responds to the market conditions of Bosnia and Herzegovina and the Republic Srpska. Led by statistical indicators and the situation in practice, experts from the field of economics showed the tremendous*

power that lies in a small business, which needs to be supported by affordable and stimulating business environment and direct them towards the ultimate goal - overcoming economic stagnation, increasing overall employment and economic growth. There is the same problem in the other countries in the region, seeking solutions that would have the best effect on the reduction of unemployment. In Bosnia and Herzegovina, the percentage of unemployed in the 2012 was twice that of Spain, which recorded the highest number of unemployed in the European Union, and even worse, a large part of unemployed population are young people.

Self-employment and the opening of start-up companies would be a great response in the fight against unemployment in neighboring countries and Bosnia and Herzegovina, if it is followed by the other important factors that have a direct and indirect impact on the survival of small business in the conditions of a free market economy. Self-employment means taking risks that young entrepreneurs can accept if a part of it has been taken over by the country. Is the level of self-employed in Bosnia and Herzegovina the result of expansion of private initiative and entrepreneurial spirit, which includes an independent and autonomous decision-making according to the system of being "my own boss," and the possibility of higher earnings by own business or the explanation is in the fact that the bad state of the industry and the economy as a whole, which results in a forced and unpreparedness to take over the role of entrepreneur – a fighter for survival.

Key words: *unemployment, small and medium enterprises, self-employment, entrepreneurship*

JEL classification: *M13, E24, L2*